

BERAT KANDİLİ

Dr. Hamdi TEKELİ

I- Konunun Plânı

- A- Beratın Kelime Anlamı
- B- İstilah Anlamı
- C- Kur'an ve Sünnette Berat Kelimesi
- D- Berat Kandilinin Vakti
- E- Berat Kandilinin Değerlendirilmesi
- F- Berat Kandilinin Ferdi ve Toplumsal Boyutu
- G- Berat Kandilinde Yaşanan Salih Amellerin Korunması ve Devamlılığı.
- H- Berat Kandili Bilincinin Nesillerimize Aşılması
- İ- Berat Kandilinde Ülkemiz, Devletimiz ve Tüm İnsanlar İçin Dua Edilmesi

II- Konunun Açılımı ve İşlenişi

Hamdele ve salveleden sonra kandil ve berat kelimelerinin terim ve istilah anlamları verilerek konuya başlanır. Kandilin öneminden bahseden ayet ve hadisler ışığında zamanın nasıl değerlendirileceği anlatılır. Fert, aile, millet ve tüm insanlık için kandilin hayırlara vesile olması dileğiyle dua ve ibadet edilmesi gerektiği, dinimize göre tüm vakitlerin değerli olduğu ancak kandil, bayram gibi günlerin ise daha önemli olduğu vurgulanır. İnsanlar ne kadar günah işlese de Allah'tan ümit kesilmeyeceği, şirk hariç Allah'a karşı işlenen tüm günahların bağışlanabileceği anlatılır.

Vaaz içerisinde nefis muhasebesi ve murakabesine değinilerek kendimize dönüşün, kesrette vahdeti ve iç hesaplaşmayı yakalayıp günahlarımıza tövbe etmenin, nefsimiz, ailemiz, ülkemiz, bütün müslümanlar ve tüm insanlık için Allah'a dua ve niyazda bulunmanın öneminden bahsedilerek genel bir değerlendirme ve dua yapılarak konuşma tamamlanır. Şaban ayının ve berat ikliminin manevi ortamından yararlanılmaya çalışılır.

III- Konunun Özet Sunumu

Yollardaki işaretler gibi hayatımızda da belirgin dönüm noktaları vardır. Bunlar, belirli günler, kandiller ve bayramlardır.

Berat, Arapça berâe-berâet kelimesinin Türkçeleşmiş halidir. Kur'an'da "Berae" kökünden 25 kelime bulunmakta olup, bunlardan sadece iki tanesi "Beraet" şeklinde geçmektedir. Berâet, iki şey arasında ilişki olmaması; kişinin herhangi bir yükümlülükten kurtulması veya yükümlülüğün bulunmaması anlamındadır. İstilah olarak berat ise, Allah'ın affı ve bağışlaması, günah, borç ve cezadan kurtulmak gibi anlamlara gelmektedir. Beratın özünde, günahlardan arınma ve Yüce Allah'ın rahmet ve mağfiretine ulaşma amacı vardır. Bu gecede Allâh'ın affı ve bağışlamasının çok olacağı müjdelendiğinden, bu geceye "Berat Gecesi" denilmiştir. Berat gecesi hicri aylardan şaban ayının onbeşinci gecesidir.

Berat Gecesi için Arapça eserlerde "şabanın ortasındaki gece", "mübarek gece", "rahmet gecesi" ve "sak (belge) gecesi" manalarına gelen terkipler kullanılmaktadır¹.

Kandiller ve benzeri geceler; iman, ibadet ve düşünce hayatımız bakımından kendimizi yenilememiz, geçmişimizi muhasebe etmemiz, geleceğimizi planlama ve ümitlerimizi tazelememiz için büyük bir fırsattır. Bu gece münasebetiyle, içimizdeki manevi duyguların sesine kulak vererek günahlarımıza tövbe etmeli, tüm Müslümanlar ve insanlık için Allah'a dua ve niyazda bulunmalıyız.

Yüce Allah, bu gecede ilahi rahmetini bol bol indirmekte, rızık ve şifâ kapılarını sonuna kadar açarak, bizleri sonsuz ikramlarına davet etmektedir.

Berat kandilinin aydınlattığı manevi ortam, bizlere dengeli bir hayat kurma bilinci sağlamakta, kendimizi gözden geçirme ve yenileme imkanı sunmaktadır.

Yüce dinimiz İslam dünya ve ahiret, madde ve mana dengesine; akıl, düşünce, duygu ve bilginin ahenkli şekilde buluşturulmasına dayanır. Günümüzde ferdi ve toplumsal hayatımızdaki maddi ve manevi değerler dengesi bozulmuş, dünyevîleşme, bencillik gibi olumsuzluklar ruh sağlığımızı bozmaya başlamıştır. Oysa Yüce dinimiz İslâm, insanın maddî ihtiyaçları kadar ruhî ihtiyaçlarını da dikkate almış, onun devamlı surette Yüce Yaratanla bağlantı içinde olmasına önem vermiştir.

Berat gecesini idrak ettiğimiz bugünlerde hepimiz Yüce Allah'ın Kur'an'da kendisinden ümit kesmememizi isteyen ve bizleri affedeceğini² müjdeleyen mesajına kulak vermeli ve kendimize çekidüzen vermeliyiz.

1 Halit ÜNAL, TDV. İslam Ansiklopedisi, İst.-1992, V/475-476

2 Zümer Suresi, 39/53

IV- Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Ayetler

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

“De ki, Ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım! Allah’ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Şüphesiz Allah bütün günahları affeder. Çünkü O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”³

حَمِّ وَالْكِتَابِ الْمُمِينِ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ مُبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ

1. Hâ Mîm⁴.2,3. Apaçık olan Kitab’a andolsun ki, biz onu mübârek bir gecede indirdik. Şüphesiz biz insanları uyarmaktayız⁵.

Tövbe konusundaki diğer ayetleri bulmak için Diyanet İşleri Başkanlığımız yayınlarından olan Kur’an-ı Kerim Meali’nin fihristine bakılabilir.

Tövbe edenlerin nitelikleri, tövbenin kabul şartları, tövbesi kabul edilmeyenler hakkındaki ayetler için bakınız ; Nisa, 4/16-17-18, Zümer, 39/53; Tahrim, 66/3-4, 8;

V- Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Hadisler

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ " إِذَا كَانَتْ لَيْلَةُ النَّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ فَقُومُوا لَيْلَهَا وَصُومُوا يَوْمَهَا . فَإِنَّ اللَّهَ يَنْزِلُ فِيهَا لِعُرُوبِ الشَّمْسِ إِلَى سَمَاءِ الدُّنْيَا فَيَقُولُ أَلَا مِنْ مُسْتَعْفِرٍ فَأَعْفِرَ لَهُ أَلَا مُسْتَرْزِقٌ فَأَرْزُقَهُ أَلَا مُبْتَلَىٰ فَأَعْفِيَهُ أَلَا كَذَا كَذَا حَتَّىٰ يَطْلُعَ الْفَجْرُ

“Şaban ayının 15. gecesi olduğunda o geceyi ibadetle geçirin, gündüzünde de oruç tutun. Çünkü Yüce Allah, bu gece güneşin batışından fecre kadar (olan sürede) dünya semasına rahmetiyle tecelli eder ve ‘Tövbe eden yok mu, tövbesini kabul edeyim! Rızık isteyen yok mu, rızık vereyim! Şifa isteyen yok mu, şifa vereyim!.. Başka isteği olan yok mu, ona da istediğini vereyim”⁶. der.

3 Zümer Suresi, 39/53

4 Duhan Suresi, 44/3. ayetinde geçen “mübârek gece” ifadesi İslam alimlerinin çoğunluğunun görüşüne göre Kadir gecesi olduğu düşünülmektedir. Ancak İkrime b. Ebû Cehil’in de dahil olduğu bir grup alim ise söz konusu ayetin Berat gecesine işaret ettiği kanaatindedirler. Bkz. Elmalî, Hak Dini Kur’an Dili VI/4293-4297) Eser Kit.İst.1971

5 Duhan Suresi, 44/1-3

6 İbn Mace, İkâmetü’s-Salât, 191 (I, 444) Hadis No:1388.

عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ " إِنَّ اللَّهَ لَيَطَّلِعُ فِي لَيْلَةِ النَّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ فَيَغْفِرُ لِجَمِيعِ خَلْقِهِ إِلَّا لِمُشْرِكٍ أَوْ مُشَاحِنٍ "

Peygamber s.a.v.'den gelen bir rivayette ise "Allah Taala (c.c), Şa'ban ayının onbeşinci gecesini (kullarına rahmetle) nazar eder. Müşrikle, müşahin (kindar bencil) bu aftan yararlanamazlar."⁷

Merhum Elmalılı Muhammed Hamdi YAZIR'ın Hak Dini Kur'an Dili isimli tefsirinde belirtildiğine göre anne ve babasını incitenler, büyücüler, başkalarına kin besleyenler içki düşkünleri bu gecenin faziletinden yararlanamazlar"⁸.

خَمْسَ لَيَالٍ لَا تُرَدُّ فِيهِنَّ الدَّعْوَةُ: أَوَّلُ لَيْلَةٍ مِنْ رَجَبٍ، وَلَيْلَةُ النَّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ، وَلَيْلَةُ الْجُمُعَةِ، وَلَيْلَةُ الْفِطْرِ، وَلَيْلَةُ النَّحْرِ

Başka bir hadiste ise "Beş gece vardır ki onlarda yapılan dualar geriye çevrilmez. Bunlar Recebin ilk (cuma) gecesini, Şabanın ortasında bulunan gece, Cuma gecesini, Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı geceleridir⁹.

Bu sebeple Müslümanlar bu geceleri hep ihya etmişlerdir.

إِنَّكَ مَا دَعَوْتَنِي وَرَجَوْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ عَلَى مَا كَانَ فِيكَ وَلَا أُبَالِي. يَا ابْنَ آدَمَ لَوْ بَلَغَتْ دُنُوبُكَ عَنَانَ السَّمَاءِ ثُمَّ اسْتَعْفَرْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ وَلَا أُبَالِي. يَا ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ لَوْ أَتَيْتَنِي بِقُرَابِ الْأَرْضِ حَطَايَا ثُمَّ لَقَيْتَنِي لَا تُشْرِكُ بِي شَيْئًا لِأَتَيْتَكَ بِقُرَابِهَا مَغْفِرَةً."

Enes b. Malik (r.a.) Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'i şöyle buyururken dinledim dedi:

"Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

Ey Âdemoğlu! Sen bana dua ettiğin ve benden affını umduğun sürece, işlediğin günahlar ne kadar çok olursa olsun, onların büyüklüğüne bakmadan seni bağışlarım.

Ey Âdemoğlu! Günahların gökyüzünü kaplayacak kadar çok olsa, sonra da benden affını dilesen, seni affederim.

Ey Âdemoğlu! Sen yeryüzünü dolduracak kadar günahla karşıma gelsen; fakat bana hiçbir şeyi ortak koşmamış olsan, şüphesiz ben de seni yeryüzü dolusu bağışla karşılarım."¹⁰

7 İbn Mace, İkâmetü's-Salât, 191 (I, 445) Hadis No:1390

8 Elmalı, a.g.e. VI/4293

9 Beyhaki, Sünen, Şuabül-İman, 3/342 (Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1990)

Hız. ÂiŖe validemiz Peygamberimizi tanıtırken Ŗöyle buyurmuŖtur:

عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ فَقَدْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ لَيْلَةٍ فَخَرَجْتُ أَطْلُبُهُ فَإِذَا هُوَ بِالْبَقِيعِ رَافِعَ رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ فَقَالَ " يَا عَائِشَةُ أَكُنْتِ تَخَافِينَ أَنْ يَحِيفَ اللَّهُ عَلَيْكَ وَرَسُولُهُ " قَالَتْ قَدْ قُلْتُ وَمَا بِي ذَلِكَ وَلَكِنِّي ظَنَنْتُ أَنَّكَ أَتَيْتَ بَعْضَ نِسَائِكَ . فَقَالَ " إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَنْزِلُ لَيْلَةَ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَيَغْفِرُ لِأَكْثَرِ مَنْ عَدَدِ شَعْرِ غَنَمٍ كَلْبٍ "

"Bu gece (Ŗaban'ın onbeŖinci gecesini) Peygamber (s.a.v.)'i (odanın içinde) aramaya baŖlamıŖtım ki (O'nu) baŖını secdeden kaldırıırken buldum. Buyurdu ki:

"Ey AiŖe, Allah ve Rasulü'nün seni korkutmasından mı korktun? dedim.

Hız. AiŖe validemiz "Diğer hanımlarından birinin yanına gittiğini zannettim" dedi.

Peygamberimiz buyurdu ki Allah Teâlâ Ŗabanın 15.gecesinde (bu gecede) dünya semasına iner, Ben-i Kelb kabilesinin koyunlarının tüyleri sayısınca insanları bađıŖlar."¹¹.

VI- Yararlanılabilecek Bazı Kaynaklar

Konu ile ilgili ayetlerin tefsirlerine bakılabılır. (Örneđin Hak Dini Kur'an Dili ve Diyanet İŖleri BaŖkanlıđı tarafından yayınlanan Kur'an Yolu isimli eserlere bakılabılır.)

Konu ile ilgili hadisler için Wensinck, Concordance isimli eserine bakılarak ilgili hadislere ulaŖılabılır. Örneđin "B-r-e" maddesi için bkz. I/162-165 (Beril Matbaası, 1943-Leiden).

Diğer kaynaklara da müracaat edilebilir. Örneđin:

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi "Kandil" maddesi XXIV/300-301

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi "Berat Gecesi" maddesi V/475-476

10 Tirmizî, Daavât 98, (V, 548) H.No.3540; Ahmed İbni Hanbel, Müsned, V, 172;

11 İbn Mace, İkametü's-Salat, 191, (I, 444), H.No.1389